

*una caritate,
una regula,
similibusque
vivamus moribus*

*Liturgia est culmen
ad quod actio Ecclesiae tendit
et simul fons unde
omnis eius virtus emanat.*

SECRETARIUS LITURGIÆ
Ordinis Cisterciensis

Liturgikus körlevél 2016-1

Stift Heiligenkreuz, 2016. május 4

Kedves Nővérek, kedves Testvérek!

Rögtön az elején szeretnék egy dologra rámutatni: az előző levelem 2015 karácsonyával volt datálva, de a 2016-os nagyböjt első hetében került elküldésre és nyilvánosságra hozva, és remélem, hogy minden kolostorba eljutott. A karácsony és a nagyböjt közötti idő a fordítóké volt, akiknek ezen a módon is teljes szívből köszönöm a mérhetetlenül fontos szolgálatukat, amelyet Rendünk számára nyújtottak. Abból a tényből kiindulva, hogy a fordítások okvetlenül késést okoznak, a jövőben a levélen pontosabb dátumot fogok megadni, de nem a liturgikus időre hivatkozva, ami habár egy liturgikus levél szempontjából hátrány, de a tényekre való tekintettel ez szükséges.

Fordítások

Amivel már az első témánál lennénk: fordítások. Nagyon hálás vagyok, hogy Rendünk sok kolostorában szerzetesek és szerzetesnők készen álltak a levelemet lefordítani. De annak is nagyon örülnék, ha mások is jelentkeznének, akik – legalább esetenként – készen lennének egy levelet lefordítani.

Hallottam, hogy a francia fordítás nem lett igazán jó. Elnézést kérek, ha a szöveg érthetetlen vagy hallgathatatlan lett. Időközben a fordítást kijavítottuk és a rend honlapján elérhető.

Azon problémából kifolyólag, hogy elég nehéz fordítót találni, az előző, P. Alberich Altermatt liturgikus körlevele 2012. novemberében csak németül jelent meg, ami a Rendben való terjesztését természetesen lehetetlenné teszi. Éppen ezért szeretném – az ő beleegyezésével – a levél tartalmát a levelem csatolmányaként újból közzé tenni, hogy az mindenki számára elérhető legyen. Néhány helyen lerövidítettem ott, ahol a jelenre tekintettel nem szükséges egyes részeket újra közölni. P. Alberichnek továbbra is köszönöm a csodálatos levelet, amit akkoriban megírt számunkra.

Visszajelzések az előző levelemre

Sok köszönet az előző levelemre érkezett számos visszajelzésért. A levelem témájához és tartalmához kapcsolódó ilyesfajta visszajelzéseket mindig örömmel fogadom, amelyek nagyon fontosak számomra, mivel ezekből megtudnom, hogy a leírtak valóban segítenek és érdekesek.

Azt hallottam, hogy a levelet sok kolostorban felolvassák, néhol csak az előljárók olvassák, néhány helyre pedig meg sem érkezik. Azt gondolom, az jó lenne, ha a levél rendünk minden tagját elérné, mert bizonyos dolgok mindenki számára fontosak lehetnek, de erről az előljáróknak kell dönteniük. Azt szeretném kérni, hogy a levelet megfelelően továbbítsák, hogy az Rendünk minden házába eljusson. Ha az e-mail-em a levéllel valamelyik kolostorba nem érkezne meg, kérem, jelezzék nekem, hogy a hibát kiküszöbölhessem.

Aktualitások az Egyházban és a Rendünkben

Ferenc pápa immár három éves pápaságában **három változtatást is hozott a Missale Romanumban** (római katolikus misekönyvben). Mindegyik változtatás érvényes minden nyelvű fordításra.

A 2013. május elsején megjelent „Paternas vices” dekrétummal az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció eleget tett a Pápa utasításának, az 1. eukarisztikus imádság példájára a másodiktól a negyedik **eukarisztikus imádságba** is belefűzte **Szent József** nevét, mégpedig az Istenanya Mária neve után. Minden nagyobb nyelven közölték a megfelelő fordításokat a dekrétum Függelékében: eukarisztikus ima II: „a boldogságos Szűz és Istenanya Máriával, *Szent Józseffel, az ő jegyesével, az apostolaiddal...*”; eukarisztikus ima III: „a legboldogságosabb Szűz és Istenanya Máriával, *Szent Józseffel, az ő jegyesével, szent apostolaiddal...*”; eukarisztikus ima IV: „a boldogságos Szűz és Istenanya Máriával, *Szent Józseffel, az ő jegyesével, apostolaiddal...*”.

A 2016. január 6-i „In caenam Domini” dekrétummal az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció eleget tett a Pápa utasításának, amely megengedte hivatalosan is **a nők lábmosását a nagycsütörtöki utolsó vacsorára emlékező szentmise keretében**. A dekrétumban ez áll: „Azért, hogy rítus teljes jelentősége feltáruljon az együtt ünneplők számára, Ferenc pápa jónak tartja azt az előírást megváltoztatni, amely a *római misekönyv* rubrikáiban (300. old. Nr.11) szerepel: „Az oltárszolgák férfiakat kísérnek...”. Éppen ezért a következő módon kerüljön javításra: „Az oltárszolgák kísérjék mindazokat, akik az Isten népéből arra kiválasztottak...” (és ennek megfelelően a Caeremoniale Episcoporum-ban (püspöki szertartáskönyvben) a 301-es és 299b pontokban: „az ülés helyek mindazoknak, akiket [a lábmosásra] kijelöltek”), azért, hogy

így a pásztorok a hívők egy kis csoportját kiválaszthassák, amely Isten népe minden részének különbözőségét és egységét reprezentálja. Ez a csoport állhat férfiakból és nőkből, és kellő módon fiatalokból és idősekből, egészségesekből és betegek közül, klerikusokból, szerzetesekből és laikusokból.” Ezzel a dekrétummal szigorúan véve csak az eredeti latin nyelvű misekönyv és püspöki szertartáskönyv változik meg, mégis mindenütt azonnal megvalósítható. A dekrétum egy kísérő írásában Arthur Roche érsek, az illetékes kongregáció titkára bemutatja a nagycsütörtöki rituális lábmosás történeti változásait, ami rendkívül olvasmányos. Ebben világosan kifejezi, hogy a nagycsütörtöki lábmosás szertartása nem kötelező. A lábmosás a mi Rendünkben ettől függetlenül tradíció, amely már a szentmise előtt a refektóriumban, a káptalani teremben vagy a kerengőben kerül megrendezésre. Abból indulok ki, hogy a legtöbb közösség megmaradt ennél a régi gyakorlatnál. Egy ilyen lábmosási szertartásnál a női konventekben természetesen mindig mosták nők lábait.

Még valamiben rendelkezett 2014. május 29-én az Istentiszteleti Kongregáció „Pastor aeternus”-szal: **Szent XXIII. János** (október 11.) és **Szent II. János Pál** (október 22.) emléknapi nem kötelező emléknapként bekerültek az általános római naptárba (Calendarium Romanum Generale).

Már a 2002-es Római Misekönyvben található egy nevezetes újítás, amire röviden utalni szeretnék: **A húsvét időpontjának kihirdetése Krisztus megjelenésének ünnepén** örömeinek-tónusban, ami hagyományosan az evangélium után hangzik el, amire január 6-án a Rendünk liturgikus direktóriumában is utalás van. Található még további újítás a „Missale Romanum Supplementum 2008”-ban **a pünkösdi vigília újbóli bevezetése** – tehát a hosszú, vigília-szerű istentisztelet a pünkösdi előesti szentmisében, ami egy kicsit a húsvét éjszakához hasonlít. Mindkét elem mint „gazdagodás” felvehető a mi monasztikus liturgiánkba.

Arra szeretnék rámutatni, hogy **a trappista rendnek is van egy liturgiáért felelős titkára**. Jelenleg P. Justin Sheehan OCSO. Ő a Genesee Apátságban szerzetes, az USA-ban, a justinlitsec@gmail.com e-mail címen elérhető. Ő egyúttal az OCSO liturgikus direktóriumának szerkesztője is, a szerkesztőség a www.ocso.org címen érhető el. Rendszeresen kapcsolatban vagyok vele, és megpróbálom a liturgikus tevékenységeinkről informálni.

Nemrég megtudtam a Wettingen-Mehrerau apátságtól, hogy még rendelkeznek a **Kyriale Cisterciense 1983** néhány példányával, amelyek ott megrendelhetőek. Ez a Kyriale 2010-ben, Heiligenkreuzban átdolgozásra és bővítésre került, amely a www.bebeverlag.at oldalon beszerezhető.

A belga **Westmalle trappista apátságban** is rendelkezésre áll a nyomdájukban nyomtatott liturgikus könyvek **maradék készlete** és szintén megrendelhetőek. Azok a kolostorok, amelyeknek ezekre a könyvekre a liturgiákhoz szükségük van, költségmentesen megkapják. Ebben az esetben Gueric Aerden OCSO testvérrel kell

kapcsolatba lépni: brguerric@trappistwestmalle.be vagy +32/489 86 90 02 vagy Antwerpsesteenweg 496, 2390 Westmalle, Belgium.

Azok a közösségek, amelyek még ma is Westmalle-i liturgikus könyvekből imádkoznak, szeretném őket meghívni, hogy a könyvek aktualizálásánál működjenek közre, hogy az egész Rendünk a liturgia új könyveit megkaphassa.

Az **Itatinga-Hardehausen Apátság**tól /Brazília/ megtudtam, hogy ők egy **új portugál breviáriumon** dolgoznak. Ennek az alapja állítólag az 1978-as heiligenkreuzi breviárium. Ebben az összefüggésben szeretném megemlíteni, hogy **Heiligenkreuzban** is lázasan dolgoznak jelenleg a **breviárium új kiadásán**, amelyben a szentek ünnepeinek és a Vulgatának legújabb változatát alkalmazzák.

A német nyelvterület számára van egy érdekes információ: a „**Szentírás javított egységfordítása**” készen van és a Szent Szék által jóváhagyva. Ez a kiadás 2016 őszén kerül nyilvánosságra. Ez lesz az egyedüli liturgikus fordítás a liturgikus nyelvhasználat számára. A lektionale és hasonlók tehát hamarosan újonnan megjelennek. Azoknak a kolostorok, amelyek saját liturgikus könyveken dolgoznak, a jövőben az új fordítást kell alkalmazniuk.

A liturgikus titkárság tevékenysége

2015 végétől 2016-os év elejéig Emmanuelle mater meghívására egy hetet tölthettem vendégként a francia **Boulaur Apátságban**. A nővéreink azon aktuális kérdésekről akartak velem eszmecsere-t folytatni, amelyekkel a liturgia területén foglalkoznak. Nagyon hálás vagyok az ott eltöltött időért, a találkozásokért, beszélgetésekért és szeretnék minden közösséget arra ösztönözni, hogy szakítsunk időt a liturgia kérdéseiről folytatott közös tanácskozásra, esetleg külsősök bevonásával is.

2016. áprilisában meglátogattam néhány kolostort Svájcban: először is néhány napot voltam az **Eschenbach Apátságban**, hogy találkozam **Alberich Altermatt** atyával, aki ellátott engem sok értékes szöveggel, dokumentummal, levéltári anyaggal, valamint számos hasznos információval. Majd néhány napra az **Hauterive Apátságba** látogattam, mivel nagyon fontos volt számomra, hogy egyszer ezt a kolostort is megismerjem, amelyben Rendünk liturgiáját évtizedeken keresztül nagy mértékben meghatározták. Onnan egy rövid, de nagyon szíves látogatást tettem a **Maigrage Apátságban**, ahol találkoztam a nővérekkel, és a vesperást velük együtt imádkozhattam. A Fribourgi Egyetemen alkalmam volt megismerkedni **Alicia Scarcez asszonnyal** (a ciszterci korál szakértőjével) és **Prof. Martin Klöcknerrel** (a liturgia tudomány professzorával). Mindketten nagyon sok fontos információval segítettek és némi további segítséget is felajánlottak. Az utolsó napon még lehetőségem volt a vietnamiak által benépesített **Orsannens Priorátust** felkeresni. Az ott használt vietnami-francia liturgia nagy hatással volt rám. Nagyon szép olyan napot töltöttem Svájcban, amelyeken sok liturgiai tapasztalatot szerezhettem, és főleg, hogy testvéreinkkel és nővéreinkkel együtt

ünnepelhettem a liturgiát. Mindezért, valamint a vendégszeretetért és szívélyes fogadtatásért ezen a módon fejezem ki hálás köszönetemet.

A Boulaur-i nővérek rendkívül lelkes munkájának köszönhetően épp most van születőben egy új **Graduale Cisterciense**. A munka még csak most kezdődött, de nagyon jól halad. A Rendünkben végzett legutóbbi felmérések alapján sok kolostornak többek között az volt a kívánsága, hogy új Graduálét kapjanak. Tény, hogy Rendünk legutóbbi Graduáléja, amelyet a Westmalle Apátság állított össze, csak csekély darabszámban készült el. Ezen kívül a régi liturgikus rendet követi. Az új Graduale Cisterciense tudatosan megőrzi a ciszterciek régi korál-hagyományát, de az új liturgikus rendhez igazodik az új Missale Romanum és az Ordo Cantus Missae szerint. Még nem teljesen tisztázott, hogyan lehet a korál-tradíciónk esetleges ritmikus jeleit vagy különlegességeit kezelni. Főleg e pont tekintetében nagyon hálásan fogadnék ötleteket és javaslatokat. A szentek propriumát is igazítani kell az új misekönyvhöz és az aktuális rendi naptárhoz (martirológium); azok a közösségek, amelyek saját ünnepet is be akarnak iktatni, kérem jelentkezzenek nálam. A munka végeztével természetesen a generális káptalan és a Szentszék jóváhagyását is kérni kell, hogy ezáltal egy igazi Graduale Cisterciense jöhessen létre. Ebbe a trappistákat is be kell vonni. Hálás lennék hasznos ötletekért és szakszerű közreműködésért a korrektúrában és tanácsadásban.

Mind a 2015-ös generális káptalan során, mind pedig a liturgiai vélemény-felmérések során többször felmerült egy **„szokások könyve”** (ecclesiastica officia) **elkészítésére** vonatkozó igény. E célból már egy nyolc főből álló rendi csoport alakult, amely tagjai nyolc különböző apátságokból kerültek ki, részben férfi, részben női konventekből. Munkánk alapja a Rendünkben széles körben elterjedt 1958-as **Usus Cistercienses** kiadványok kell legyenek. Ezek noha hivatalosan soha nem lettek jóvá hagyva, mégis ezek a legutóbbi ilyen jellegű dokumentumok és leginkább ezek tartalmazzák mindazt, amit sok közösségben hagyományos gyakorlatnak tekintenek, legalábbis bizonyos részeket illetően. Sok dologban azonban már túlhaladott vagy egyszerűen nem időszerű, és ezért változtatni kell. E munka kívánatos célja szintén a Rendünk általi jóváhagyás lenne, de nem egy olyan könyv összeállítása, amely törvényei kőbe vésettek, hanem csupán egy legitim iránymutató segítség legyen. Itt is ötleteket remélek és kérek az egyes közösségektől azért, hogy a keletkező könyv valóban minden egyes kolostor számára segítség lehessen, nehogy azok valóságától távol essék. Itt is megpróbálom a trappistákkal úgy együttműködni, hogy az részükről is kívánatos legyen.

2001-ben, Szent II. János Pál pápa alatt újra kiadták a **Martyrologium Romanum**-ot. Ez az Egyház érvényes jegyzéke a szentekről. A 38-as számban és más helyen is felszólítják a rendi közösségeket, hogy készítsenek el egy **függelék**et e martirológiumhoz, amelyet az Istentiszteleti Kongregációval hagyassanak jóvá. Ennek szeretnénk most eleget tenni. A legnagyobb munkát már elvégeztük, elsősorban Placide Vernet OCSO atyának (Citeaux-i Apátság) és Alberich Altermatt O.Cist. atyának köszönhetően. Most itt az ideje annak, hogy a szöveget készre szerkesszük, hogy azt a következő generális káptalan elé terjeszthessük. Ide vonatkozó ötleteket is szívesen fogadunk.

Válaszok a beérkezett kérdésekre

Hova iktassuk be a szünetet a „Sub tuum praesidium“ Mária-antifónában?

A „Sub tuum praesidium“ antifóna a 3. századig nyúlik vissza. Akkoriban a latinban nem voltak mondatjelek. Azaz a régi szövegek e kérdésben nem nyújtanak segítséget. Ami a modern nyomtatványokat illeti, abban mindenki egyetért: „...libera nos semper,* Virgo...“

- Graduale Cisterciense, Westmalle 1804 (és egyebek), 129. old.*
- Liturgia Horarum, Roma 1986, 586. old.
- Antiphonale Monasticum II, Solesmes 2006, 17. és további old.
- Cantus Selecti, Solesmes 1949 (Reprint 2007), 180. old.*

Ezek az adatok csak véletlen bizonyosságok, amelyek azt a benyomást keltik, hogy ez a hagyomány minden nyomtatványban megtalálható. Tehát Mária örökké tartó segítségéért szól a könyörgés, nem pedig az „öröktől fogva Szűz” segítségéért. Néhány kolostor (köztük Hauterive, Heiligenkreuz, Generalis Ház, néhány kolostor a Mehrerauer kongregációból) áttértek a szünet áthelyezésére: „...libera nos,* semper Virgo...“.

Még akkor is, ha némely kolostor másként gyakorolja, én mindenképp amellet érvelnék, hogy úgy imádkozzuk/énekeljük, ahogy az majd minden könyvben található. Az biztos, hogy Rendünkben ez a leginkább elterjedt énekforma, így ez esetben nem kell kényszerűen változást bevezetni, főleg mivel a római szövegek is a mieinkkel megegyeznek. De mindkét változat lehetséges és tartalmilag is jó.

• **Mi, ciszterciek csináljunk-e előzetes gyülekezőt (statio) az imaórák előtt?**

Tudomásom szerint az imaórák és a mise előtti statio a bencés rendben alakult ki, mert náluk a templom nem volt klauzúra, és a klauzúrát egyedül nem volt szabad elhagyni. Ezért megvárták egymást, és közösen vonultak a templomba. A cisztercieknél azonban a templom eredetileg klauzúra volt, sőt nem is volt a hívők számára külön bejárat, hanem csak a kerengőn keresztül (és a dormitóriumból) lehetett bejutni, ezért a templomba minden további nélkül egyedül is be lehetett jutni. A hívek számára külön plébániatemplomok (gyakran a bejáratnál kis kápolna) álltak rendelkezésre. A nővéreknek külön karzatuk volt, amely klauzúra volt, de a templom alsó része nem volt klauzúra, így oda bárki bemehetett. Feltételezem, hogy ez is egyik indok lehetett a statio ellen, mivel a közös bevonulásnak inkább diadalmas jellege van (különösen nagyobb közösségek esetén), úgyhogy ezt az atyák elutasították. Noha az 1957-es régi usus cistercienses az előzetes gyülekezést (statio) követő közös bevonulást elveti, de mint lehetőséget megemlíti. Mindenesetre manapság nincs konkrét előírás erre vonatkozóan. Úgy vélem, hogy – más klauzúra előírások ellenére – még általánosan az terjedt el, hogy nem csinálnak statio-t, hanem közvetlenül a stallumban várakoznak. De ismerek olyan közösségeket, amelyekben az ünnepi istentisztelet előtt a statiot követően közösen vonulnak be.

• **Kolostorunkban a kompletóriumhoz minden nap más könyörgés tartozik. Melyik könyörgést válasszuk húsvét nyolcadában? A mindenkori napra vonatkozót, vagy pedig a szombati vagy vasárnapi kompletóriumét?**

Rendünkben hagyományosan minden nap ugyanazt a kompletóriumot imádkozzuk, tehát ugyanazokkal a könyörgésekkel. Ez esetben az ilyen kérdés fölösleges. Abban az esetben, ha (a római breviárium példájára) az oráció naponta változik, akkor húsvét nyolcadán a vasárnapi orációt kell alkalmazni, mivel abban Krisztus feltámadására emlékezünk és az egész húsvéti nyolcadban a feltámadás napját ünnepeljük. Hogy a kettő közül melyiket kell választani, a különböző könyvek eltérően vélekednek. Mindenesetre húsvét 2. vasárnapjának 2. vesperását a vasárnapi 2. vesperás utáni kompletórium könyörgésével kell lezárni, mert ez témáját tekintve a feltámadás napját zárja le. A többi napokon mindegy.

• **Pluviale alatt lehet-e cucullát viselni?**

Erre nehéz egyértelmű választ adni. A *Ceremoniale Episcoporum*ban ('püspöki szertartáskönyv', Róma, 1984) a Nr. 63 szerint a mocétumot a rochettum (=karing, mint püspöki liturgikus ruha) fölé kell felvenni, a Nr. 66 szerint a rochettumot a talár (mint papi liturgikus ruha) fölé kell felvenni, a pluvialé itt a misén kívüli istentiszteletekre szolgál, az nincs meghatározva, hogy alatta rochettumot vagy albát kell-e hordani, az összefüggés alapján inkább albát tételezhetünk fel. A Nr. 192 a főünnepi vesperáson - püspök elnökletével - a pluvialét nevezi meg. Alatta albát kell viselni, amely alatt a rochettum megmaradhat (de nem kötelező). Mindez csak a római rítusra vonatkozik.

Rendünkben eredetileg a pluvialé eleve meg volt tiltva (ill. nem jött szóba). Fulgenitus Schneider atya a *Zisterzienserchronik*-ban (Nr. 449, 38. évf. 1926-ban) azt írja, hogy a pluvialé viselete eredetileg egyáltalán nem volt megengedve, mint ahogy dalmatika sem volt. Ezekben a tiltásokon csakhamar enyhítettek, és a pluvialét - elsősorban az apát - kezdték használni (ld. 183. old.). Az 1899-es *Rituale Cisterciense* IX. fejezetében („*Quo ordine efferatur ad tumulum*“) szó van a pluvialéről a temetkezéssel kapcsolatban. Itt az apát az alba fölött hordja, feltehetően főleg amiatt, mert előtte misét mondtak. Hasonlókat találunk egyéb, a mise utáni körmeneteknél. Ugyanabban a *Rituale*-ben az ünnepélyes áldások alkalmával kizárólag a kukulla fölötti stóla van előírva (ld. 43. old.). A *Rituale Cisterciense*-ben érthető módon - e könyv monasztikus jellegéből kifolyólag - sem a keresztelés, sem az esketés nincs tárgyalva, s éppen ezért a kérdésünkre vonatkozó használható utalásokat sem találunk, mint ahogy a *Ceremoniale Abbatum*-ban sem.

Az összegyeházi állásfoglalásokban kevés utalás található a monasztikus liturgiára és a cucullára vonatkozóan. Utóbbira a „*Redemptionis Sacramentum*“ instrukcióban (2004) a koncelebrációval kapcsolatban a Nr. 126-ban a következő áll: „Elvetendő az a méltatlanság, hogy lelkészi tisztségviselők a liturgikus könyvek előírásaival szemben a szentmisét, még akkor is ha azon csupán egy tisztségviselő vesz részt, szakrális ruházat nélkül ünnepeljék vagy csak stólát viseljenek a szerzetesi kukulla fölött vagy az általános habitus vagy a szokásos ruha fölött. Az előljárók kötelesek gondoskodni arról, hogy az

ilyen jellegű méltatlanságokat a lehető leggyorsabban megszüntessék, és minden, a joghatóságuk alá tartozó templomban és oratóriumban kellő számú – a szabványok szerint készült - liturgikus ruházat legyen.”

Végezetül azt összegezzük, hogy a miséhez albat stórával és kazulával együtt kell viselni. A misén kívül (főleg közvetlenül a mise után) az alba és stórá fölötti pluviálé a liturgikus öltözet. Minden más liturgikus ünnepen a kukulla a szerzetesek liturgikus öltözéke, alkalomadtán stórával. Ünnepeyes zsoltó esetén (egy előjáró pap/apát jelenlétében) az előjárónak inkább a római formákhoz kellene igazodnia és az alba fölött pluviálét viselnie, mivel ez a liturgikus viselet amúgysem felel meg az eredeti rendi hagyományunknak. Általánosságban leszögezhető: a kukulla nem helyettesíti az albat. A prelátusok klerikusi öltözékéhez még a prelatis is rendelkezésre áll (karing mocétummal a habitus fölött, ehhez még birétum és/vagy pileolus – mindegyik fekete vagy fehér), amely az utóbbi időben egyre inkább kimegy a divatból, és eredetileg amúgy sem ciszterci viselet.

Befejezés

Végezetül még szeretném Ferenc pápa két szép gondolatát a liturgiáról ismertetni:

„Az örömteli evangelizáció a napi követelmények közepette a liturgia szépségévé, a jó előmozdítójává lesz. Az Egyház evangelizál és saját magát is evangelizálja a liturgia szépsége által, amely egyúttal a missziós tevékenység ünnepe és az önátadás újabb lökésének forrása is.” (Evangelii Gaudium 2013, Nr. 24)

„Az nem automatikus, hogy az a személy, aki Isten házába bemegy és onnan kijön és Isten irgalmasságát ismeri, az egyúttal felebarátját is tudja szeretni. Ez nem automatikus! Ismerheted az egész Bibliát, az összes liturgikus rubrikát, a teljes teológiát, azonban az ismeretből nem jön automatikusan a szeretet: a szeretetnek más az útja, más az utcája. Intelligenciával, de valamivel többel...A pap és a levita lát, de figyelmen kívül hagy, odanéz, de nem törődik vele. És még sem igazi az olyan istenhit, amely nem a felebarát szolgálatában nyilvánul meg. Soha ne feledjük azt: látva oly sok ember szenvedését, akik éhségtől, erőszaktól és igazságtalanságtól kiégnek, nem nézhetjük tétlenül. Az ember szenvedését figyelmen kívül hagyni azt jelenti, Istent figyelmen kívül hagyni.” (Általános kihallgatás, 2016. április 27., utalva „Az irgalmas szamaritánus”-ról szóló evangéliumra.)

Ezekkel a szavakkal, amelyek jó ösztönzést adhatnak arra, hogy elgondolkojunk a liturgiához való saját viszonyunkról, szeretnék elbúcsúzni Önöktől, és kérni Önöket, hogy imádkozzanak Rendünkért.

Testvéri üdvözléssel:

Coelestin Nebel O.Cist. testvérük

A következő módon vagyok elérhető:

*Postán: Stift Heiligenkreuz
 Markgraf-Leopold-Platz 1, 2532 Heiligenkreuz im Wienerwald, Austria*

E-Mail: liturgia@ocist.org

Telefon: +43 680 44 64 364 (Mobil) oder: +43 2258 8703 (kolostor porta)

Csak németül beszélek és kissé angolul. Ha ezen a nyelveken írnak nekem, a feldolgozás a legkönnyebb számomra. Más nyelveknél fordítót kell találnom, amely elnyújtja a feldolgozást.

FÜGGELÉK

Az elhunytak megemlékezéséről

„A holtaktól se tagadd meg szeretetedet“ (Sir 7,33)!

A nyugati hagyományban a november hónapban különleges módon emlékezünk meg az elhunytakról. Ehhez hozzájárult – eltekintve a haldokló természet szimbolikájától – az ODILO clunyi apát (+1049) által a november 2-i halottak napja bevezetése („In commemoratione omnium fidelium defunctorum“), amelyet a clunyi rend részére 998-ban elrendelt. A clunyi kolostorból kiindulva ez a szokás aztán fokozatosan az egész Egyházban elterjedt.

Mivel az elhunytakra való megemlékezésre és értük való imára vonatkozóan újra és újra kérdéseket kapok, ezért ezt a kolostorokhoz címzett 10. körlevelet ennek a témának szeretném szentelni. Rendünk generális káptalanja 1995-ben újra szabályozta az „Imakötelezettség halottainkért” rendeletet („De suffragiis pro defunctis nostris“), amely ma is érvényben van. Mivel ezek a határozatok röviddel ezelőttig csak latinul jelentek meg, nevezetesen az éves „Ordinis Cisterciensis Directorium Divini Officii“ és a „Rituale Cisterciense“ (Langwaden 1998, 196-198. old.) bevezetőjében, ezért részleteiben nem feltétlen váltak ismertté. Időközben az 1998-as „Rituale Cisterciense“ több nyelven megjelent, így az 1995-ös generális káptalan ezen új statutuma is hozzáférhetőbbé vált. Az alábbiakban szó szerint idézem ennek a fontos 1995-ös generális káptalani statutumnak teljes szövegét (fordításban), majd az egyes pontokhoz megjegyzéseket fűzök.

Imakötelezettségeink halottainkért az 1995-ös generális káptalan O.Cist. határozatai szerint

Halottaink iránti kötelezettség tekintetében a generális káptalan csupán általános szabályokat rendelt el, az egyes kongregációk azonban külön szabályokat hozhatnak (vagy az általános szabályokat külön esetekre alkalmazhatják).

Teológiai bevezetés

A keresztény életben a halottak iránti kegyeletnek és az értük mondott imának az Egyház és Rendünk legkorábbi idejétől kezdve mindig nagy jelentősége volt. A halottakra emlékezés a szentek közösségét fejezi ki, amely Krisztus minden tagját egymással összeköti. Ekkor a halottakért egy lelki tettet hajtunk végre, az élők a hit vigaszában részesülnek. A halottakért mondott imában mi keresztények hitet teszünk az örök élet reménye mellett és a keresztény halál húsvéti jellegét világosan kifejezzük. Éppen ezért az Egyház a húsvéti titok eukarisztia áldozatát mutatja be a holtakért, imával és jótettekkel egybekötve. Mivel az elhunytak a keresztségben a meghalt és feltámadott Krisztussal egy testté lettek, lépjenek vele együtt a halál által az életbe. Lelkük meg kell tisztuljon, és a szentekkel és kiválasztottakkal a Mennybe felvétetnek, testük azonban boldog reményben várakozik Krisztus eljövetelére és a holtak feltámadására.

1. *Megemlékezések (az ünnepélyes éves megemlékezések) az elhunytakra*

A november 2-i halottak napján kívül Rendünk minden évben két emléknapot tart a holtakért:

- a) szeptember 18-án emlékezés az egész cisztercita család előző évi összes elhunytjaira. Ennek főünnepi rangja van.
- b) November 14-én emlékezés mindazon elhunytért, akik Szent Benedek atyánk regulája szerint éltek. Ennek ünnepi rangja van. Ezen emléknapokon minden misét az elhunytakért kell bemutatni, kivéve ha az előljáró másképp határoz.

2. *A havi megemlékezés(Officium mensis)*

Havonta egyszer, azon a napon, amelyet a Rend direktóriuma javasol, megemlékezünk minden elhunytól emléknap formájában. Ezen a napon legalább a konventmisét a halottakért kell bemutatni.

3. *A napi megemlékezés a holtakra*

Eltekintve a szentmise, a zsoltosma és a házi szokás napi imáitól azokban a kolostorokban, ahol szokás a nekrológ napi felolvasása után a „De profundis” zoltárt és a megfelelő imát mondják el.

4. *Kötelezettségek a saját közösség tagjának halála esetén*

Egy testvér vagy nővér halálakor elterjedt szokásokban - a cisztercita rituálén kívül - Rendünkben a következő figyelhető meg:

- a) Egy elhunyt testvérért vagy nővérért a temetési misén kívül háromszor konventmisét celebrálnak vagy koncelebrálnak, például a harmadik, hetedik és harmincadik napon a halál után, a misekönyv szabályainak megfelelően. Amennyiben szerzetesek esetén valamelyik pap nincs jelen a konventmisén vagy a konventmisét nem az elhunytért lehet mondani, úgy az előljáró döntéséhez kell igazodni.
- b) Ahol szokás, úgy 30 misét (gregorián misét) lehet az elhunyt testvérért vagy nővérért bemutatni.
- c) Nagyon javasoljuk, hogy 30 napon át az elhunyt testvér vagy nővér nevét említsük meg a mise könyörgésében, a kánonban vagy a vesperás könyörgésében.
- d) Régi hagyomány szerint – a cisztercita rendben is – az elhunyt testvérért vagy nővérért felebaráti jótetteket végezzünk vagy alamizsnát ajándékozzunk. Az előljáró további kötelezettségeket is megszabhat (például külön imákat).
- e) Gyászjelentést küldünk a Rend és az egész cisztercita család többi kolostorai részére. Ezt az egyes közösségekben az előljáró döntése alapján ismertetik.

5. *Egyéb elhunytak iránti kötelezettségek*

- a) Rendünk vagy az egész cisztercita család testvéreinek vagy nővéreinek, külső testvéreknek, apáknak, anyáknak, testvéreknek, házastársaknak vagy gyermekeknek a gyászírere minden közösségben a havi megemlékezésen kívül mindezen elhunytért jótettet végzünk, amely az elhunytakhoz illőnek tűnik vagy ahogy az előjáró dönt.
- b) A mise könyörgéseibe (vagy a misekánonba) vagy a vesperás könyörgéseibe beiktatható az elhunyt neve.
- c) A pápa, megyéspüspök, generális apát, a kongregáció prézes apátja (vagy a föderáció elnöknője) vagy az apát gyászírereinek érkezése után értük konventmisét mutatunk be.

Megjegyzések az 1995-ös generális káptalani statútum egyes pontjaihoz

A II. Vatikáni Zsinat (1962-1965) és az általa ösztönzött liturgiareform után több alkalommal felmerült az a kívánság (elsősorban Dionysius FARKASFALVY dallasi apát részéről), hogy a „Debita pro defunctis nostris – Imakötelezettségeink elhunytjaink iránt“ előírást a mai teológiához (eszkatológiához) és a megújult egyházi gyakorlathoz kellene igazítani. A hozzánk hasonló más régi rendek is ezt már megtették, így például a trappisták, mégpedig már az 1971-es generális káptalanjuk alkalmával (lásd „Rituale Cisterciense“, Langwaden 1998, 95-196. old.). Rendünk Liturgiai Bizottsága e komplex kérdéskörrel már behatóan foglalkozott az 1995. április 20-22. között a Frauenthal-i kolostorban (Svájc) tartott konferenciáján és a generális káptalan részére új statútumot készített elő. Ezen egész témakörbe való bevezetésként akkoriban prof. Jakob BAUMGARTNER (+1996), az Universität Freiburg (Schweiz) liturgia tudományok professzor emeritusa, döntő teológiai alappreferátumot tartott „'A holtaktól se tagadd meg szeretetedet!' (Sir 7,33). Pasztorál-liturgiai megfontolások a holtakról való megemlékezésről”. [A franciául tartott referátum németül megjelent: Heiliger Dienst 49 (1995) 174-187]. Az elhunytak iránti imakötelezettségek átdolgozását és megújítását ugyanis összhangba kellene hozni a halál és az örök beteljesülés teológiai szemléletével, ahogy az a II. Vatikánumban és a liturgiareformban ismertették. [lásd pl. az 1969-es „Ordo Exsequiarum“-ot és a különböző nyelvű kiadásokat]. Éppen ez az oka annak, hogy az 1995-ös generális káptalani határozatok elé teológiai bevezető került. A Liturgiai Bizottságot a korábbi határozatok megújításánál az alábbi hat elv intenzíven vezette:

- a) az elhunytak iránti imakötelezettségek teológiailag megalapozottnak és felelősségteljesnek kell lenniük és a mai körülményekhez kell igazítani;
- b) mivel a liturgiai reform óta a holtakért mondott ima hivatalosan is bekerült a liturgiába (amely ilyen mértékben korábban nem volt gyakorlat!), ezekre a momentumokra különös figyelmet kell fordítani. Itt a misében és a vesperásban a könyörgésekről van szó, amelyeknél az utolsó intenció általában mindig a holtakért van. Ezen kívül lehetőség van a misekánonban a holtakért való közbenjáró imádságban megfelelő kiegészítést tenni és a nevet megemlíteni;

- c) a november 2-i összegyházi megemlékezést a holtakról fel kell értékelni, főképp mivel az összes elhunytjaink is bele tartoznak;
- d) az ünnepélyes évfordulókat a többi rend példáját követve csökkenteni kell;
- e) ahol lehetséges, az „egészséges” rendi hagyományt meg kell őrizni;
- f) általánosságban: az imát nem sokszorozni, hanem intenzívebbé kell tenni.

A többi középkori rendekhez hasonlóan a mi Rendünk is kezdetektől fogva terjedelmes halotti megemlékezést ápolt, amely az idők folyamán egyre inkább fejlődött. A holtakért mondott ima napi és éves ritmust követett. A Liturgiai Bizottság konferenciáján Frauenthalban Placide VERNET O.C.S.O. atya, citeaux-i szerzetes, a régi ciszterci liturgia egyik legjobb ismerője, részletes előadást tartott „Halottkultusz az 'Usus Cisterciensens szerint' ” címmel [franciául jelent meg: : „Le culte des morts d'après les Uscisterciens”, in: Liturgie, Nr. 94 (1995), 220-242. old.]

[Irodalom a megemlékezés a halottakról a cisztercita rendben témához: José MATTOSO, O culto dos mortos em Cisterno tempo de S. Bernardo, in: IX centenário do nascimento de S. Bernardo. Encontros de Alcobaça e Simpósio de Lisboa. Actas. Braga 1991 (= Memorabilia Christiana 2), 77-100; Alexander LIPP, Unsere Pflicht gegen die Verstorbenen, in: Cistercienser-Chronik 1 (1889), S. 21-23, 30-31, 38-40, 46-48; (P.), Unsere Pflicht gegen die Verstorbenen, in: Cistercienser-Chronik 4 (1892), S. 187-189; Gregor MÜLLER, Die vier großen Ordens-Anniversarien, in: Cistercienser-Chronik 35 (1923), S. 185-188; ders., Das tägliche Toten officium, in: Cistercienser-Chronik 31 (1919), S. 33-40; ders., Vom Sterbelager bis zum Grabe, in: Cistercienser-Chronik 27 (1915), S. 57-66, 126-131, 149-152, 174-180, 191-198, 215-221, 240-245, 269-273, 284-289; Chrysogonus WADDELL, A Long – a very Long – Parenthesis: The Cistercian Funeral Ritual of 1965, in: Liturgy OCSO 11/2 (1977), S. 53-108].

Az 1995-ös generális káptalani határozatok egyes pontjaihoz szeretném a következő megjegyzéseket tenni:

1. az ünnepélyes éves megemlékezés csökkentése két alkalomra

Az 1995-ös generális káptalanig a cisztercita rendben négy megemlékezést tartottunk évente („Anniversaria Sollemnia pro defunctis”, „Officia defunctorum praecipua”), amely a Rend korai időszakára nyúlt vissza, a történelem során azonban a dátum és a tartalom tekintetében különböző változások történtek. A november 2-i általános halottak napi megemlékezés a Rend legrégebbi „Usus”-ában (a 12. századi „Ecclesiastica Officia”) már bizonyított. Ehhez jött még a következő négy rendi évforduló:

- 1) Ünnepi megemlékezés elhunyt szülőkért és testvérekért [rokonok, familiárisok és jótévők], eredetileg november 20-án ünnepelték (a Rend legkorábbi „Usus”-a szerint), időnként november 18-án is. 1965-ben május 20-ára áthelyezve, az utolsó liturgiai reform óta június 20-ra.
- 2) Ünnepélyes megemlékezés az egy év óta elhunyt rendtagokért [familiárusok, jótévők]. Ezt a 12. század közepén vezették be, és mindenkor a Citeaux-i Rend generális káptalanja szerint kezdetben egy nem meghatározott napon (szeptemberben) ünnepelték. Később szeptember 8-a mellett döntöttek.

3) Ünnepeles megemlékezés az elhunyt [pápákért], püspökökért és apátokért [és a Rend más előjáróiért]. Ezt a 12. század közepe után vezették be, eredetileg január 11-én ünnepelték, később január 28-án vagy 31-én, 1965 óta január 30-án.

4) Az 1350-es generális káptalan még egy ünnepeles halotti megemlékezést iktatott be, nevezetesen május 20-át, később 21-ét: „Pro personis regularibus ordinis nostri”. 1965-ben november 14-re helyezték át, tehát a rendi mindenszentek utáni napra, majd kiterjesztették „mindenkire, akik Szent Benedek Atyánk regulája szerint éltek”.

Mivel az elhunytak ilyen kategóriákba sorolása (és néha átfedésekkel) a mai ember számára idegenül hat, a generális káptalan elhatározta, hogy az ünnepeles megemlékezéseket kettőre lecsökkenti. Így Rendünk 1995 óta – a november 2-i egyetemes egyházi halottak napján kívül – manapság ezt a két ünnepeles megemlékezést tartja, amelyeken a halotti officiumot („officium defunctorum”) végzi, és minden misét az elhunytakért mutat be:

a) szeptember 18-án megemlékezés az egész cisztercita család minden, az előző évben elhunytjára.

Újdonság: ekkor nem csak Rendünk elhunytjaira emlékezünk, hanem az egész cisztercita család minden elhunytjára. Ennek főünnepi rangja van, tehát a misében három olvasmány szerepel, és ha az adott napon nem tartható meg, úgy az első szabad napon kell utólag megünnepelni. [Pater Coelestin megjegyzése: erre a napra a „Missa propriae O.Cist.” csak egy olvasmány szerepel az Ószövetségből, ez kell legyen az első olvasmány. Második olvasmányként az Újszövetségből a jövőben a Rom 8,31-35.37-39. részt javaslom.]

b) November 14-én megemlékezés minden olyan elhunytjára, akik Szent Benedek Atyánk regulája szerint éltek. Ennek ünnepi rangja van.

A trappisták az 1971-es szabályzatukkal az összes rendi évfordulót megszüntették és a halotti megemlékezésüket egyedül november 2-ára csökkentették.

Ami lényeges: az 1995-ös generális káptalan kifejezetten megadta a lehetőséget az egyes kongregációknak, hogy saját szabályokat állítsanak fel és a helyi szokásokat vegyék figyelembe. Így például a Mehrerau-i Kongregáció káptalanja elhatározta, hogy a június 20-i ünnepeles éves megemlékezést az elhunyt szülőkért és testvérekért megtartja és beleveszi a kolostoralapítókat és jótevőket is. Rendünk sok, ha nem is a legtöbb kolostorában él az a szokás, hogy évente egy adott napon ünnepeles megemlékezést tartanak a kolostoralapítókért. Hiszen a középkorban a kolostorokat legtöbbször azzal a szándékkal alapították, hogy majdan ezen a helyen az alapítókért imádkozzanak. Ilyen évfordulókat feltétlenül meg kellene tartani.

2. Az elhunytakért végzett „tricenarium” megszüntetése

Teológiai és gyakorlati okokból az 1995-ös generális káptalan a harmincnapos imát az elhunytakért, a „tricenarium”-ot, megszüntette, noha nagyon régi szokás volt (amiről már a legrégebbi „Usus”, az „Ecclesiastica officia” tanúskodik). A trappisták már korábban megszüntették. A tricenáriumot szeptember 17-én a káptalanban ünnepélyesen megnyitották, és október 17-én a kompletórium után zárták le. Egykor e harminc napon az egyes rendtagokra, főleg a nem-papokra, egy alig elviselhető imateher nehezedett (egy teljes psaltérium [zsoltároskönyv] vagy három keresztút). A fő érv a tricenárium megszüntetése mellett az a tény volt, hogy a legújabb liturgiareform óta a napi ima a holtakért a liturgiában rögzített helyet kapott, elsősorban a szentmise és a vesperás könyörgéseiben. A szeptember 18-i ünnepélyes megemlékezést a holtakért Rendünk igen tudatosan megőrizte és főünnepi rangra emelte.

3. Az „Officium mensis” megtartása

A havi megemlékezést az elhunytakról, az ún. „Officium mensis”-t az 1350-es generális káptalan vezette be. Az indok a következő volt: a különböző speciális évfordulós megemlékezéseket az elhunytakról, amelyek a Rendben és az egyes kolostorokban felgyülemlettek, le kellett csökkenteni egy havi megemlékezésre. Az 1995-ös generális káptalan az officium mensis-t elvben megtartotta, de kissé leegyszerűsítette. Az a minimum, hogy ezen a napon a konventmisét az elhunytakért mutatjuk be. Ez az eset áll fenn elsősorban az egyházi év meghatározott időszakában (adventi és karácsonyi időszak, böjti és húsvéti időszak), amikor nem lehet a misét és a zsolozsmát a holtakért megtartani. A többi időszakban lehet (de nem kötelező!) a rendi direktórium által megszabott napon az officium mensis-t a holtakért a konventmisében és a zsolozsmában a „memoria” modell szerint megtartani. Tehát minden közösség szabadon dönthet az officium mensis kialakításában. Azonban minden esetre ezen a napon a konventmisét az elhunytakért kell bemutatni (azaz: miseintenció az elhunytakért). A trappisták is megtartották az officium mensis gyakorlatát, a dátumot mindenkor az apát vagy apátnő határozza meg.

Az 1995-ös generális káptalan összes többi határozat itt nem szorul magyarázatra. Amennyiben azonban kérdések merülnének fel, készségesen megválaszolom azokat. Mindig is fontos és az is marad, hogy kolostorainkban az imát és megemlékezést az elhunytakért – amely Rendünkben kezdetektől fogva szívügyünk – intenzíven ápoljuk, teljesen a JESUS SIRÁK könyve utasítása alapján: „A holtaktól se tagadd meg a szeretet” (Sir 7,33)!

Testvéretek: Alberich M. Altermatt O.Cist.

[Translation: Fr. István GODZSA O.Præm., Csorna]